

بررسی چالش ها و خلاءهای حقوق رسانه

محمد غریب شاه

دکتری علوم ارتباطات، محقق و پژوهش گر حوزه ارتباطات و سیاست گذاری (نویسنده مسئول)

بهرخ گنجی

دانشجوی دکتری مدیریت رسانه، دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

روند گسترش روزافزون ارتباطات و جابه جایی اطلاعات توسط رسانه های متعدد و متنوع در عصر اطلاعات و فناوری های ارتباطی، سبب شده است تا بازیگران رسانه های ملی و غیر رسمی در کار خود، ملزم به رعایت قوانین و حقوقی باشند که در حیطه حقوق رسانه قابل تقسیم بندی و منجر به نظام مند تر شدن فعالیت های رسانه ای است. رسانه به طور عام و رسانه های نوظهور و نوین به طور خاص نیازمند تنظیم گری، قوانین و مقررات منسجم و متقن هستند تا در مواجهه با وضعیت جدید موضع گیری کارآمد، اخلاقی و بدون هیچ نوع سوء استفاده را داشته باشند. در پاسخ به این پرسش اصلی که «چالش و خلاءهای حقوق رسانه چیست؟» در این مقاله سعی شده تا با استفاده از روش های کتابخانه ای- اسنادی، مسئله تحقیق بررسی شود. یافته های این پژوهش نشان می دهد که با توجه به افزایش نفوذ و گسترش رسانه، چالش های قانونی در موضوع مهم «حق شهرت» در عصر اطلاعات، چالش ها و خلأهای موجود در فرایند رسیدگی به جرایم سایبری، چالش های توسعه زیست بوم فضای مجازی در حوزه کودک و نوجوان، قانون گذاری برای اینفلوئنسرهای رسانه های اجتماعی با تاکید و توجه به حریم خصوصی و قانون گذاری برای استفاده از هوش مصنوعی است تا توان دستیابی به اهداف تعیین شده را به بهترین شکل داشته باشد.

واژگان کلیدی: حقوق رسانه، فضای مجازی، چالش و خلاء قانونی

مقدمه

تأثیر فراگیر رسانه ها در عصر حاضر به اندازه ای است که از آن به عصر رسانه ها، عصر جهانی شدن، جامعه شبکه ای و جامعه اطلاعاتی یاد می کنند. توسعه فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی در دهه اخیر، منجر به پیدایش و توسعه رسانه های دیجیتال متنوعی شده است که دارای کارکرد رسانه های جمعی هستند. با توجه به اهداف ارزشی و اجتماعی هر جامعه، مقررات گذاری تبدیل به سازوکاری برای تضمین تحقق اهداف در عرصه های مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شده است، رسانه های نوین صوتی تصویری نیز به دلیل قدرت تأثیرگذاری و گستردگی، نیازمند نظام مقررات گذاری مناسبی هستند که لازم است با نگاه آینده پژوهانه مورد مذاقه قرار گیرد. نخستین گام در هر سیاستگذاری، شناخت مسائل و چالش هاست. منظور از چالش می تواند مسائل وضعیت فعلی یا آینده باشد؛ به همین دلیل نیز از ابزارهای آینده پژوهی به منظور شناسایی چالش های آینده و پیامدهای آنها بهره گرفته می شود. در این پژوهش، با استفاده از روش کتابخانه ای و مروری خلأ قانونی و نبود شفافیت، چالش های حقوق رسانه و محتوای رسانه ها برای مقررات گذاری با توجه به تحول رسانه های در آینده شناسایی شده است.

پیشینه تحقیق

برای پرداختن به سوال در مورد چالش ها و شکاف ها در قانون رسانه ها، نتایج جستجو بینش هایی را در مورد مسائل کلیدی مختلف ارائه می دهد. این چالش ها و خلأها شامل خلأهای قانونی، عدم شفافیت، نهادهای نظارتی متعدد، جایگاه مطلوب سازمان صدا و سیما و رویکرد به فرآیندهای قانونی جرایم رایانه ای است.

علاوه بر این، چالش های مربوط به جنبه های حقوقی انتشار مصاحبه بدون رضایت مصاحبه شونده با تاکید بر موضوع جهانی گردش اطلاعات وجود دارد. همچنین اخیراً گزارشی در مورد هوش مصنوعی و ابعاد حقوقی رسانه ها، یافته های اولیه در مورد پیامدهای آینده در این زمینه را برجسته می کند. بنابراین وضعیت فعلی و آینده حقوق ارتباطات و رسانه در ایران نیز با چالش هایی مانند حفظ حریم خصوصی، رعایت حقوق شهروندی در فضاهای مجازی، ابعاد نظارتی و دگرگونی های ناگهانی ارتباطی مواجه است. این منابع مجموعاً پیچیدگی های پیرامون قوانین رسانه ای، از جمله شکاف های نظارتی، نگرانی های مربوط به حریم خصوصی، پیامدهای جرایم سایبری، و نقش در حال تکامل هوش مصنوعی در رسانه ها را روشن می کنند.

در ادامه به دو تحقیق داخلی و خارجی انجام شده اشاره می کنیم:

رهبری (1401) با تحلیلی بر چالش های حقوق رقابتی کلان داده ها، می نویسد: حقوق رقابت طی سالیان اخیر، متوجه اهمیت روافزون حجم عظیمی از داده های متنوع و پویا در بازارهای پلتفرمی و مجازی شده است که به کمک هوش مصنوعی و فرایند یادگیری ماشینی، به اطلاعات معناداری بدل شده و گاه در خدمت مقاصد مشروع رقابتی درآمد و گاه ظرفیت خود را برای نقض هنجارهای رقابتی آشکار می کنند. پژوهش حاضر ضمن تبیین مفهوم دقیق کلان داده ها و کارکردهای رقابتی آن ها، نشان می دهد که چگونه کلان داده ها در قامت ابزاری برای تبانی میان رقبا به استخدام درآمد و به چه نحوی، بنگاه های مسلط با اتخاذ رویه هایی نظیر امتناع از تسهیم و دادن دسترسی تبعیض آمیز به کلان داده ها، مجال رقابت را برای رقبا تنگ کرده و با بهره گیری از ظرفیت کلان داده ها، قدرت خود را به طرزی ناروا، به بازارهای عمودی یا مجاور تعمیم می دهند. این نوشتار همچنین نقش مهم کلان داده ها در فرایند تمرکزات را تبیین نموده و به نقد گزاره اجرای معیارهای عام رقابتی ناظر به ادغام و تملکات در حوزه کلان داده ها می پردازد. تحلیل چارچوب کنونی حقوق رقابت ایران حکایت از آن دارد که با لحن کلی، مجمل و مبهم مقررات موجود نمی

توان چالش‌های رقابتی کلان داده‌ها را نظام بخشید و به علاوه، رهیافت‌های اتخاذی در اسناد جدید درخصوص داده‌ها، محل انتقاد جدی است.

فارغ از آنکه نظام‌های پیشرفته حقوق رقابت نیز در مواجهه با پاره‌ای مسایل کلان داده‌ها دچار سردرگمی هستند، مهم‌ترین گام در حقوق ایران برای حل معضلات رقابتی ناشی از کلان داده‌ها، درک مقتضیات بازارهای مجازی و اتخاذ راهبرد رقابتی خاص این دست بازارها و عنایت ویژه به نقش کلان داده‌ها است.

رودریگز (2020) با بررسی مسائل حقوقی و حقوق بشری هوش مصنوعی: شکاف‌ها، چالش‌ها و آسیب‌پذیری‌ها، می‌نویسد: این مقاله بر موضوعات حقوقی و حقوق بشری هوش مصنوعی (AI) که در حال بحث و بحث است، نحوه پرداختن به آنها، شکاف‌ها و چالش‌ها، و تأثیرگذاری بر اصول حقوق بشر متمرکز است. چنین موضوعاتی عبارتند از: شفافیت الگوریتمی، آسیب‌پذیری‌های امنیت سایبری، بی‌عدالتی، سوگیری و تبعیض، عدم اعتراض، مسائل مربوط به شخصیت حقوقی، مسائل مربوط به مالکیت معنوی، اثرات نامطلوب بر کارگران، مسائل مربوط به حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها، مسئولیت آسیب و عدم پاسخگویی. این مقاله از چارچوب «آسیب‌پذیری» استفاده می‌کند تا درک حوزه‌های مهم نگرانی را تقویت کند و تلاش‌های کاهش خطر و تأثیر را برای محافظت از رفاه انسان راهنمایی کند. این مقاله با توجه به کارهای خوب انجام شده در فضای قانون هوش مصنوعی و اذعان به ارزیابی مداوم و چابکی در رویکرد، بحث را پیش می‌برد، که با توجه به شدت تأثیرات فناوری‌های هوش مصنوعی، به ویژه بر افراد و گروه‌های آسیب‌پذیر و حقوق بشر مهم است.

روش تحقیق

مقاله‌ی حاضر مبتنی بر روش توصیفی-تحلیلی در پی پاسخ به این سؤال است که چه الزامات قانونی برای تنظیم حقوقی در عرصه رسانه با توجه به ظهور رسانه‌های نوین وجود دارد؟ چه بخش‌های رسانه اولویت تنظیم‌گری دارند؟

یافته‌ها

- چالش‌های حقوق رسانه در ایران

در ایران، چالش‌های حقوق رسانه موارد شامل حفظ حریم خصوصی، رعایت حقوق شهروندی در فضای مجازی، نظارت، و جهش یکباره و جوهر ارتباطات می‌باشد. علاوه بر این، مقالات مرتبط با حقوق رسانه نیز به مسائلی از حقوق بشر، آزادی بیان، تبلیغات خصمانه، و پدیدارشناسی آزادی بیان در رسانه‌های ایران اشاره دارند. این چالش‌ها از پیچیدگی‌های موجود در حوزه حقوق رسانه و ارتباطات در ایران هستند.

از طرفی در حقوق بشر، مفاهیمی از حقوق، آزادی بیان، تبلیغات خصمانه، و پدیدارشناسی آزادی بیان در رسانه‌های ایران تعریف شده‌اند. این حقوق شامل تنظیم‌هایی برای تلویزیون نیز می‌شود که در نظام حقوقی ایران در نظر گرفته شده‌اند از جمله مفاهیمی که در این حقوق تعریف شده است، می‌توانم به حقوق بشر، آزادی بیان، و تعریف آزادی بیان در رسانه‌های ایران اشاره کنم. البته در ایران، حقوق رسانه از جوانب مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. این بررسی‌ها شامل ارزش‌گذاری رسانه‌ها در توسعه ملی، بررسی برنامه‌های توسعه، و بررسی جایگاه حقوق رسانه‌ها در این روند می‌شود.

علاوه بر این، مفاهیمی از حقوق، آزادی بیان، تبلیغات خصمانه، و پدیدارشناسی آزادی بیان در رسانه‌های ایران نیز مورد توجه و بررسی قرار گرفته است. این بررسی‌ها از توجه به جوانب حقوقی و اجتماعی مرتبط با رسانه‌ها در ایران هستند. (ناظمی و اسماعیلیان، 1394)

- چالش های قانونی در موضوع مهم «حق شهرت» در عصر اطلاعات

رئیس پژوهشگاه قوه قضائیه با اشاره به پرونده کوروش کمپانی، چندی پیش اعلام داشت: درباره «حق شهرت» با خلأ قانونی مواجهیم. (پژوهشگاه قوه قضائیه، 1402)

رئیس پژوهشگاه قوه قضائیه می افزاید: در مساله «حق شهرت» و ابعاد حقوقی آن در کشور با خلأ قانونی مواجهیم. وی با اشاره به اهمیت پیشگیری از وقوع جرم در موضوعاتی مانند پرونده کوروش کمپانی، گفت: اکنون اشخاصی به اعتباری دارای شهرت هستند و با اعتماد مردم به تبلیغات این افراد، گروه ها و افرادی متضرر می شوند که در این زمینه مسئولیت مدنی و کیفری در کشور تبیین شده نیست و از لحاظ پژوهشی با خلأ قانونی مواجهیم. اگر از حق شهرت سوءاستفاده شود، افراد باید بتوانند با استفاده از مسئولیت مدنی، احقاق حق کنند

رئیس پژوهشگاه قوه قضائیه افزود: نمی خواهیم بگویم باید اقدامات سلبی و مجازاتی داشته باشیم ولی از لحاظ مسئولیت مدنی، حق شهرت جدا از اینکه حق معنوی می تواند برای فرد داشته باشد، ابعاد مثبتی هم دارد اما اگر از این حق شهرت سوء استفاده شود و موجب آسیب و ضرر به گروهی از مردم شود باید راهکاری پیدا شود تا افراد بتوانند با استفاده از مسئولیت مدنی که وجود دارد، احقاق حق کنند. (پژوهشگاه قوه قضائیه، 1402)

- چالش ها و خلأهای موجود در فرایند رسیدگی به جرایم سایبری

به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات و به تبع آن استفاده از فضای سایبر، جوامع بشری را در تمامی عرصه های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مذهبی با چالش های نوینی مواجه نموده است. جرایم ارتكابی در این فضا از ویژگی ها و خصوصیات متمایز از جرایم فضای واقعی برخوردارند. ویژگی های منحصربه فردی همچون نامحدود و ناملموس بودن، قابلیت دسترسی آسان و سریع، سهولت در تغییرپذیری و ناشناختگی که بر سرعت ارتكاب جرایم در این فضا افزوده است، مهم ترین این ویژگی ها است. بالتبع برخورد با این جرایم در فضای سایبر روش خاص خود را می طلبد. پس از گذشت زمانی کوتاه از پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات، این ضرورت حیاتی محرز گردید که دغدغه حقوق کیفری بر سر پدیده های مجرمانه رایانه ای، بیشتر در حقوق جزای شکلی یا همان آیین دادرسی کیفری نهفته است، زیرا نه تنها فضای سایبر به کلی مبانی و ارکان تشکیل دهنده این حوزه را دستخوش تحولات بنیادین کرده است، بلکه دروازه تبلور و تحقق حقوق جزای ماهوی سایبری نیز به شمار می رود. هرگونه نارسایی و ناتوانی در تبیین و اجرای موازین آیین دادرسی کیفری سایبری، بهترین جرم انگاری ها را هم با شکست مواجه و قوانین کیفری را متروک می سازد. همچنین موجب تجری مجرمان می گردد، زیرا آنها ملاحظه می کنند که کوشش جامعه برای کنترل و پاسخ مناسب با شکست مواجه شده و با توان بیشتری به هنجارشکنی خود ادامه می دهند. ازاین رو نوین بودن جرایم سایبری و شیوه ارتكاب این گونه جرایم، نحوه رسیدگی و تعقیب را از جهت مسائل آیین دادرسی با چالش ها و خلأهایی مواجه نموده است که تدابیر کلاسیک حقوقی به هیچ عنوان پاسخگو نیستند و رسیدگی به این جرایم با مشکلات عدیده ای روبه رو است. (خانی، 1397)

- چالش های حقوقی مسدودسازی شبکه های اجتماعی در پرتو آزادی رسانه

در دنیای ارتباطات، شبکه های مجازی و رسانه های اینترنتی انحصار رسانه ای کنشگران قدیمی - دولت ها و صاحبان رسانه را شکسته اند؛ چنانکه هر شخص با داشتن یک دستگاه دیجیتال و شبکه ای اجتماعی می تواند صاحب یک رسانه باشد و از این طریق، اندیشه، عقاید، باورها و سبک زندگی خویش را در معرض عموم قرار دهد و حتی تبلیغ کند. درواقع حوزه عمومی، از کافه فلسفی های قرن هجدهم و نوزدهم به شبکه های اجتماعی و رسانه های اینترنتی نقل مکان کرده است. در این فضای به اصطلاح مجازی، منافع متعارض اعم از نفع فردی و عمومی یا منافع ملی، قومی و غیره مطرح می شود که در کنار آزادی رسانه ای بی بدیلی

که ایجاد شده است، میل به حذف و انسداد برخی عقاید و اندیشه‌ها نیز در حال گسترش است. از این رو، پرسش اصلی بررسی مبانی موجهه انسداد شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های اینترنتی در تقابل با آزادی بیان و رسانه است. در این میان باید دقت نظر داشت که مسدودسازی شبکه‌های اجتماعی از یک استثنا به قاعده تبدیل نشود و آزادی بیان و رسانه قربانی منافع گروه خاصی نگردد. همچنین سازکار انسداد و امکان اعتراض و رسیدگی منصفانه و شفاف پیش بینی شود. (گروسی، 1401)

- قوانین و مقررات حاکم بر وب سایت های خبری

یکی از موضوعات حقوقی وب سایت های خبری، تعیین قوانین و مقررات حاکم است. بدین بیان که وب سایت ها نیز مانند مطبوعات و رسانه های همگانی فعالیت هایی در زمینه های مختلف دارند لازم است قوانین و مقرراتی برای آن ها نیز وجود داشته باشد تا به گونه ای نباشد آزادانه و به هر صورت که بخواهند فعالیت کنند و از طرفی باید بر اعمال آن ها نظارت هم صورت گیرد که اگر جایی آن ها از مقررات قانونی تخطی کردند و منجر به نقض شرایط قانونی شد از فعالیت آنها جلوگیری شود و از اقدامات بعدی آن ها جلوگیری شود. اما قوانین و مقرراتی که وجود دارند ناقص هستند و به نوعی نمی توانند آنطور که لازم است جوابگوی نیاز های فعلی باشد به گونه ای که در قوانین ما شرایط تشکیل وب سایت های خبری مشخص نشده است. بنابراین در این خصوص و مواردی از این قبیل خلاء قانونی وجود دارد.

قوانین و مقررات بر وب سایت های خبری شامل مسائل حقوقی مربوط به این حوزه می شود. این قوانین و مقررات تعیین کننده فعالیت ها و وبسایت ها هستند و برای حفظ حقوق و اطلاعات مربوط به مخاطبان و منتشرکنندگان اخبار خبری مهم هستند. این قوانین ممکن است شامل مواردی مانند انتشار اخبار دقیق و صحیح، رعایت حقوق تصویری و مالکیت معنوی، مفاهیم مربوط به تبلیغات، و رویه های قانونی برای حل مشکلات در این حوزه باشد.

در ایران، قوانین مربوط به حقوق رسانه ها شامل مواردی است که شامل تفاسیر مرتبط با جرم جعل، مطبوعات حقوقی، مقررات گذاری برای سایت های خبری، و جایگاه رسانه های گروهی در قانون اساسی می شود. این قوانین و مهمترین مسائل حقوقی نظام حقوقی پایگاه های اطلاع رسانی اینترنتی در ایران را تنظیم می کنند و شامل تأسیس، نظارت، پالایش (فیلگ) سایت ها و مسائل حقوقی مرتبط با انتشار مصاحبه ها به بهترین کیفیت رضایت می دهند. (خانی، 1397)

- چالش های توسعه زیست بوم فضای مجازی در حوزه کودک و نوجوان

پس از ابتکار شورای عالی فضای مجازی در تصویب «سند صیانت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» مورخ ۱۷/۰۳/۱۴۰۰ با وجود رویکرد نسبتاً جامع این سند، توجهی به خلأ موجود در زمینه محتوا و خدمات دیجیتال داخلی مرتبط با حوزه کودک و نوجوان نشده است و نیاز جدی نسبت به ورود مجلس شورای اسلامی از باب رفع موانع قانونی توسعه محتوا و خدمات داخلی در این زیست بوم احساس می شود.

فصل اول این گزارش پیامدهای توسعه نامناسب فضای مجازی برای کودکان و نوجوانان را مورد بررسی قرار داده است. در فصل دوم ضوابط مرتبط با حضور کودکان و نوجوانان در فضای مجازی در مجموعه قوانین و مصوبات نظم کنونی حقوق ایران اشاره شده است. فصل سوم به تشریح وضعیت بازیگران زیست بوم دیجیتال کودک و نوجوان اختصاص یافته و علاوه بر تشریح فرایند فعلی عمل این بازیگران در قالب چهار دسته سیاستگذار/قانونگذار، تنظیم گر/تسهیلگر، ارائه دهنده خدمت و محتوا و ناظران، مدل مطلوب و پیشنهادی بازیگران این زیست بوم نیز ترسیم شده است.

در فصل چهارم ضمن مرور تجارب ملی پیرامون توسعه زیست بوم کودک و نوجوان در فضای مجازی جمهوری اسلامی ایران در پنج بخش خدمات دسترسی مبتنی بر اپراتورهای تلفن همراه، سکوی ارائه محتوای تصویری، ابزارهای مراقبت خانوادگی، تبلت های کودک و نوجوان و زیست بوم های مجازی اشاره شده که فقدان استقبال جدی خانواده ها و تقاضای عمومی برای استفاده از محصولات

تولیدشده بومی در زیست بوم داخلی فضای مجازی کودک و نوجوان بخش بسیاری از این خدمات را با بحران مالی مواجه کرده است؛ تا جایی که به استثنای برخی سکوه‌های محتوای تصویری - که اکثر محتوای آنها نیز محصولات خارجی است - شرکت های تولیدی در زمینه محتوا و خدمات داخلی به سختی به حیات اقتصادی خود ادامه می دهند (پاینده، ۱۳۹۸). علت این عدم استقبال را می توان در ضعف آگاهی و سواد فضای مجازی والدین و عدم احساس نیاز آنها برای استفاده از زیست بوم های موجود جستجو کرد. در فصل پنجم براساس بررسی تجارب گذشته ملی، مطالعات تطبیقی صورت گرفته و پیمایش های مرتبط نسبت به احصای ۲۰ چالش موجود در چرخه تولید محتوا و خدمات بومی در زیست بوم فضای مجازی کودک و نوجوان ذیل چهار مرحله شکل رقابت و بازیگران، برنامه ریزی تولید، برنامه ریزی توزیع و برنامه ریزی مصرف اقدام شده است؛ که اهم آنها عبارتند از:

۱. کارآمد نبودن الگوی تخصیص بودجه های حمایتی در افزایش رقابت،
 ۲. تصدیگری بی ضابطه دستگاه های دولتی و حاکمیتی که در مواقعی منجر به کاهش سهم بخش خصوصی از بازار می شود،
 ۳. عدم اولویت بندی و برنامه ریزی درخصوص قالب های رسانه ای و سرفصل های محتوایی مورد حمایت و همچنین کمبود محتوای دینی و انقلابی در حوزه کودک و نوجوان،
 ۴. ضعف در جذابیت و کیفیت بخش بسیاری از آثار تولیدشده در داخل نسبت به محصولات خارجی،
 ۵. هزینه زیاد تولید محتوا و ناتوانی شرکت های خصوصی از تولید مستمر در حوزه کودک،
 ۶. بی توجهی به معافیت مالیاتی نشر دیجیتال و محدود کردن آن به نسخه های چاپی،
 ۷. نقض مالکیت فکری محتوا و خدمات ایرانی،
 ۸. سهم اندک بخش خصوصی در تأمین محتوا و خدمات دیجیتال مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش،
 ۹. عادلانه نبودن تسهیم درآمد حاصل از خدمات دسترسی که توسط اپراتورها صورت می گیرد،
 ۱۰. فقدان یک بستر مرجع برای کسب اطلاع والدین از محصولات زیست بوم فضای مجازی کودک و نوجوان،
 ۱۱. سواد اندک والدین و بخشی از معلمان و مربیان در خصوص زیست بوم فضای مجازی کودکان و نوجوانان.
- در نهایت گزارش حاضر در فصل ششم پیشنهاد های سیاستی خود را ذیل سه گروه سیاستگذار، تنظیم گر/تسهیل گر و ارائه دهنده خدمت و محتوا و ناظر به هر یک از چالش های احصا شده ارائه داده است. (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱)

- قانون گذاری برای اینفلوئنسرهای رسانه های اجتماعی

ظهور رسانه های دیجیتال موجب رشد پدیده های تحت عنوان اینفلوئنسرهای رسانه های اجتماعی در دهه ی گذشته گردیده که توجه زیادی را در محیط های آکادمیک و سطوح قانونگذاری به خود جلب نموده است. به عبارتی چه محدودیت های قانونی می تواند برای تبلیغات از طریق اینفلوئنسرها اعمال شود تا تضمین کند که حقوق مصرف کنندگان و کاربران و به طور کلی مردم محافظت می شود؟ ضرورت مقررات گذاری در این حوزه، بررسی تحولات اخیر در حوزه ی قوانین و مقررات مربوطه را می طلبد. نتایج حاکی است با وجود برخی مقررات و کدهای اخلاقی جهت تنظیم مسائل مربوط به اینفلوئنسرها در حوزه ی تبلیغات، نظام های حقوقی موجود در این خصوص هنوز راه طولانی در پیش داشته، چرا که مسائل مربوط به اینفلوئنسرهای رسانه های اجتماعی تنها از جنبه مالیاتی و نه از جنبه حریم خصوصی، نفرت پراکنی و مورد توجه قانون و مقررات حقوقی مشخص قرار نگرفته است. (کرمی، ۱۴۰۲)

- رتبه بندی عوامل اثرگذار بر حقوق مالکیت معنوی و فکری در فضای سایبر

حقوق مالکیت معنوی و فکری در فضای سایت شامل حقوقی است که به افراد یا سازمان ها برای ایده ها، اختراعات، نرم افزارها، محتوای دیجیتال و آثار خلاقانه شان تعلق دارد. این حقوق شامل حقوق نسخه برداری، حق تصحیح، حق اجرا و حق انتشار محتوای دیجیتال

می‌شود. در فضای سایبر، این حقوق برای حفاظت از آثار خلاقانه و فکری در خطر خطر قانونی قرار دارند و برای محافظت از آن‌ها و تعیین مسئولیت‌ها و مسئولیت‌های مربوط به استفاده از آن‌ها وجود دارد. بنابراین در حقوق مالکیت معنوی و فکری در فضای سایبر، معنایی از آنجایی که بیشتر محتواها و آثار خلاقانه در این فضا از ذهن، خلاقیت، و ایده‌های افراد سرچشمه می‌گیرند، به حقوقی اشاره دارند که افراد را از حقوق مالکیت فکری در این فضا محافظت می‌کند. این حقوق شامل حقوق نسخه‌برداری، حق تصحیح، حق اجرا و حق انتشار محتوای دیجیتال می‌شود. از این رو، در حالی که از محتوای فضای مجازی استفاده می‌شود، حمایت از حقوق مالکان آنها نیز بسیار حیاتی است تا افراد از آثار خلاق خود بهره‌مند شوند و در عین حال حقوق مالکیت فکری آنها رعایت شود. در فضای سایبر، قوانین و مقررات حاکم بر حقوق مالکیت معنوی و فکری شامل مجموعه‌ای از قوانین و مقررات است که از آثار خلاقانه و فکری افراد در این فضا می‌پردازد. این قوانین شامل حقوق نسخه‌برداری، حق تصحیح، حق اجرا، و حق انتشار محتوای دیجیتالی می‌شود. از قوانین و مقررات حاکم بر این حقوق می‌توان به قوانین مرتبط با جرم جعل، مطبوعات حقوقی، مقررات گذاری برای سایت‌های خبری، و حمایت از حقوق مؤلف اشاره کرد. این قوانین و مقررات مهم مسائل نظام حقوقی پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی را تنظیم می‌کنند و اهمیت می‌دهند در حفظ حقوق مالکیت فکری و انگیزه برای خلق و اشتراک آثار خلاقانه در فضای سایت بسیار بالاست. (ماهرخ مقدم و همکاران، 1398)

در حقوق مالکیت معنوی و فکری در فضای سایبر، چالش‌هایی وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد اشاره کرد:

- نظرات حقوق فکری: در فضای سایبر، مالکیت معنوی و حقوق فکری افراد به راحتی قابل قبول است که می‌تواند به ایده‌ها و آثار خلاقانه تبدیل شود.
- عدم احترام به حقوق مالکیت: در برخی موارد، افراد و سازمان‌ها در فضای سایت به احترام کافی به حقوق مالکیت فکری دیگران پایبند هستند.
- پراکندگی و انتشار غیرمجاز: غیرمجاز محتواها و آثار خلاقانه در فضای سایبر می‌تواند در حقوق مالکیت معنوی منجر به تخریب شود.
- ناکافی بودن قوانین: در برخی موارد، قوانین مربوط به حقوق مالکیت فکری در فضای سایت ناکافی و غیرمجاز ممکن است باعث ایجاد آسیب به حقوق مالکان شود.
- این چالش‌ها از پیچیدگی‌ها و مسائلی است که در حوزه حقوق مالکیت معنوی و فکری در فضای سایت وجود دارد. (ماهرخ مقدم و همکاران، 1398)

- شکاف‌ها، چالش‌ها و آسیب‌پذیری‌ها در مسائل حقوقی و حقوق بشری هوش مصنوعی

هوش مصنوعی در همه جا وجود دارد (بودن 2016) و توسعه، استقرار و استفاده از آن به سرعت در حال پیشرفت است و به اقتصاد جهانی کمک می‌کند (McKinsey 2019؛ PwC 2017). هوش مصنوعی مزایای زیادی دارد (به عنوان مثال، بهبود خلاقیت، خدمات، ایمنی، سبک زندگی، کمک به حل مشکلات) و در عین حال، نگرانی‌ها و نگرانی‌های زیادی (تأثیر نامطلوب بر استقلال، حریم خصوصی و حقوق و آزادی‌های اساسی انسان) ایجاد می‌کند (OECD 2019).

گفتمان حقوقی در مورد مسائل حقوقی و حقوق بشری هوش مصنوعی (AI) با بسیاری از تحلیل‌های حقوقی دقیق از مسائل فردی خاص ایجاد شده است. اما این میدان یک هدف متحرک تنظیمی است و نیاز به یک نگاه اکتشافی، پرنده و نگاه به گستردگی مسائل، در یک مکان واحد است. همچنین بحث و نقشه‌برداری بیشتر از آسیب‌پذیری در برابر چنین موضوعاتی به‌طور اساسی گم شده است. این مقاله این شکاف را بر اساس تحقیقات انجام شده در پروژه Horizon 2020 SIENNA با بودجه اتحادیه اروپا پر می‌کند.

تعدادی از مسائل حقوقی و چالش‌های حقوق بشر در ارتباط با هوش مصنوعی وجود دارد.

برای نگاشت مسائل حقوقی به اصول در معاهدات بین المللی حقوق بشر، ما اسناد اصلی بین المللی حقوق بشر، شامل میثاق

بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ICESCR)، اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR)، منشور ملل متحد، کنوانسیون ممنوعیت‌ها یا محدودیت‌ها است. استفاده از برخی تسلیحات متعارف که ممکن است بیش از حد مضر یا دارای اثرات غیرمجاز (و پروتکل‌ها) تلقی شوند، و کنوانسیون اروپایی برای حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و غیره. برای نگاشت مسائل حقوقی شناسایی شده هوش مصنوعی به آسیب پذیرترین گروه‌ها و عواملی که آسیب پذیری باید توجه شود. (رودریگز، 2020)

– مسائل مربوط به حریم خصوصی و حفاظت از کلان داده‌ها

مسائل مربوط به حریم خصوصی و حفاظتی از کلان داده‌ها از اهمیت زیادی برخوردارند، زیرا با افزایش سریع داده‌ها در تمامی زمینه‌های صنعتی و تجاری، نیاز به حفظ حریم خصوصی و امنیت این داده‌ها افزایش یافته است. برای مقابله با چالش‌های مرتبط با حریم خصوصی و کلان داده‌ها، از تکنیک‌های ایجاد رمزنگاری، گمنام‌سازی، و سایر روش‌های حفظ حریم خصوصی استفاده می‌شود. این تکنیک‌ها مهم هستند که از حقوق حریم خصوصی و امنیت کلان داده‌ها مهم هستند و نقشی در حفظ اطلاعات حساس و مهم دارند. بر اساس منابع ارائه شده، در ایران، قوانین و مقررات حاکم بر حفظ حریم خصوصی در کلان، شامل مواردی مانند تعریف کلان، چالش‌های آن در مورد حریم خصوصی و امنیت، و تکنیک‌های ممکن برای اطمینان از امنیت و حریم خصوصی کلان است. بررسی قرار می‌گیرد (رهبری، 1401)

این مقررات و قوانین مهم مسائل نظام حقوقی در حوزه حریم خصوصی و امنیت کلان داده‌ها را تنظیم می‌کنند و اهمیت آنها را در حفظ اطلاعات و بسیار بالاست.

برای حفظ حریم خصوصی در کلان داده شده در دنیا، تکنیک‌های متعددی وجود دارد که از آن‌ها برای امنیت و حریم خصوصی داده‌ها استفاده می‌شود. برخی از این تکنیک‌ها عبارتند از:

- رمزنگاری: استفاده از رمزنگاری برای رمزگذاری داده‌ها و جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به آن‌ها.
 - گمنام‌سازی: استفاده از تکنیک‌های گمنام‌سازی برای مخفی کردن اطلاعات حساس و شناسه‌ها در داده‌ها.
 - کنترل دسترسی: اعمال سیاست‌ها و محدودیت‌های دسترسی به داده‌ها بر اساس نیازمندی‌ها و سطح دسترسی کاربران.
 - استفاده از فناوری‌ها برای جلوگیری از اشتراک‌گذاری داده‌ها.
 - مانیتورینگ و آگاهی از تهدیدات: استفاده از سیستم‌های مانیتورینگ برای شناسایی و دریافت تهدیدات امنیتی.
- این تکنیک‌ها از جمله روش‌های مورد استفاده هستند که در حفظ حریم خصوصی و امنیت داده‌ها در دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرند. (رهبری، 1401)

بحث و نتیجه‌گیری

در حالی که قانون به وضوح رفتارهای تبعیض آمیز را تنظیم می‌کند و از آن محافظت می‌کند، پیشنهاد می‌شود که کوتاهی کند. یک مطالعه شورای اروپا (2018) بیان می‌کند که قانون در مواردی که به مواردی که صراحتاً توسط قانون در برابر تبعیض محافظت نمی‌شود، یا جایی که طبقات جدیدی از تمایز ایجاد می‌شود و منجر به اثرات جانبدارانه و تبعیض آمیز می‌شود، کاستی‌هایی ایجاد می‌کند. رویکردهای انسان در حلقه ممکن است در مورد اینکه کجا و در چه مواردی باید اعمال شوند با تنش‌هایی مواجه شوند (گاهی اوقات ممکن است بهتر باشد وجود نداشته باشد یا غیرممکن باشد که انسان در حلقه باشد، به عنوان مثال، جایی که ممکن

است دامنه وجود داشته باشد. برای خطای انسانی یا حماقتی که منجر به عواقب جدی یا غیرقابل برگشت می شود. شکاف های دیگر عبارتند از اینکه آیا استفاده از انسان در حلقه به اندازه کافی در فناوری هایی که از آنها استفاده می کنند نشان داده شده است. باز کردن الگوریتم‌ها به این معنی نیست که برای مردم قابل درک‌تر می‌شوند، همچنین موضوع قرار گرفتن در معرض یا کشف‌پذیری داده‌های خصوصی وجود دارد که نگرانی‌های خود را مجلس عوام (2018) به همراه دارد. حسابرسی الگوریتمی برای اثربخشی نیاز به رویکردی جامع، بین رشته‌ای، مبتنی بر علمی و اخلاقی دارد. (Guszca et al 2018) در حالی که راه‌حل‌های فنی ارائه شده به این ترتیب، گام‌های خوبی به جلو هستند، درخواست‌های زیادی برای توجه بیشتر مقرراتی، سیاستی و اخلاقی به انصاف، به‌ویژه از نظر حفاظت از جمعیت‌های آسیب‌پذیر و حاشیه‌نشین (Raji & Buolamwini : 2019) مطرح شده است.

چهار حوزه موثر بر حقوق مالکیت معنوی شناسایی شد: رسانه‌ای، حقوقی، فلسفی و فنی که لزوم سیاست‌گذاری مطلوب مسائل حقوق مالکیت معنوی در این چهار حوزه احساس می‌شود. جامعه آماری بخش کمی پژوهش مولفان، ناشران و متخصصان حوزه نشر کتاب در شهر تهران است. بر اساس نتایج بخش کمی این پژوهش، توجه به آزمون مقایسه میانگین یک جامعه همه ۴ بعد سیاست‌گذاری رسانه‌ای، حقوقی، فلسفی و فنی بر حفظ حقوق مالکیت معنوی تاثیر گذار است. همچنین با توجه به آزمون فریدمن مشخص شد به ترتیب، سیاست گذاری حقوقی، فلسفی، رسانه‌ای و در نهایت سیاست گذاری فنی اهمیت دارند.

در حقوق رسانه در ایران، چالش‌هایی وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به مسائلی مانند حفظ حریم خصوصی، رعایت حقوق در فضای مجازی، نظارت، و جهش یکباره وجوه ارتباطات اشاره کرد.

علاوه بر این، مقالات مرتبط با حقوق رسانه نیز به مسائلی از حقوق بشر، آزادی بیان، تبلیغات خصمانه، و پدیدارشناسی آزادی بیان در رسانه‌های ایران اشاره دارند. این چالش‌ها ناشی از پیچیدگی‌های موجود در حوزه حقوق رسانه ایران است. همچنین در زمینه‌های نوین مانند هوش مصنوعی، چالش‌های حقوقی متعدد وجود دارد. این چالش‌ها شامل مسائلی مانند حفظ حریم خصوصی در استفاده از داده‌ها، تعارض بین حقوق مالکیت فکری و استفاده از الگوریتم‌ها و داده‌های هوش مصنوعی، تأثیرات اجتماعی و اخلاقی هوش مصنوعی در رسانه‌ها، و نگرانی‌های مربوط به اثرات هوش مصنوعی در جامعه و فرهنگ عمومی است. این چالش‌ها از پیچیدگی‌های حقوقی که با پیشرفت فناوری فناوری در حوزه رسانه‌ها به وجود آمده است، نشان می‌دهند.

منابع

- خانی، روح الله، 1397، بررسی قوانین و مقررات حاکم بر وب سایت های خبری، پنجمین کنفرانس ملی حقوق و مطالعات قضایی، تهران رهبری، ابراهیم. (1401). تحلیلی بر چالش های حقوق رقابتی کلان داده ها. مجله تحقیقات حقوقی، 25(98)، 295-319. SID. <https://sid.ir/paper/1063369/fa>
- ناظمی، امیر و ملیحه اسماعیلیان (1394) بررسی چالش های کلیدی در مقررات گذاری رسانه های صوتی تصویری آینده، پژوهش های ارتباطی سال بیست و دوم پاییز 1394 شماره 3 (پیاپی 83)
- طهماسبی، جواد، و شاهمرادی، خیراله. (1397). چالش ها و خلأهای موجود در فرایند رسیدگی به جرایم سایبری. حقوقی دادگستری، 82(104)، 95-121. SID. <https://sid.ir/paper/137883/fa>
- ماهرخ مقدم، مژده، مجیدی قهرودی، نسیم، & مظفری، افسانه. (1398). رتبه بندی عوامل اثرگذار بر حقوق مالکیت معنوی در فضای سایبر. مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ، 9(2)، 247-267. doi: 10.30465/ismc.2020.5237
- کرمی، سعید. (1402). قانون گذاری برای اینفلوئنسرهای رسانه های اجتماعی با تاکید بر حوزه ی تبلیغات. مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ، 13(2)، 12-27. doi: 10.30465/ismc.2023.44887.2712
- مسدودسازی شبکه‌های اجتماعی در پرتو آزادی رسانه. پژوهش‌های ارتباطی، 29(111)، 55-77. doi: 10.22082/cr.2022.555600.2364

McKinsey Analytics (2019) Global AI Survey: AI proves its worth, but few scale impact. <https://www.mckinsey.com/>
European Commission (2018) Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Artificial Intelligence for Europe.

European Parliamentary Research Service (2019) A governance framework for algorithmic accountability and transparency.

Rowena Rodrigues(2020) Legal and human rights issues of AI: Gaps, challenges and vulnerabilities, Journal of Responsible Technology, Volume 4, December 2020, 100005

<https://jri.ac.ir/1402/12/05/>

Examining the challenges and gaps in media rights

Abstract

The process of increasing communication and transfer of information by numerous and diverse media in the age of information and communication technologies has caused the actors of national and unofficial media in their work to be required to comply with the laws and rights that can be divided in the field of media rights and It leads to more systematic media activities. The media in general and the emerging and new media in particular need coherent and consistent regulation, rules and regulations in order to take an efficient, ethical and non-abuse position in the face of the new situation. In response to the main question, "What are the challenges and gaps in media rights?" In this article, an attempt has been made to investigate the research problem using library-documentary methods. The findings of this research show that due to the increase in influence and expansion of the media, legal challenges in the important issue of "right to fame" in the information age, challenges and gaps in the process of dealing with cybercrimes, challenges in the development of the virtual space ecosystem in the field Children and adolescents, legislation for social media influencers with emphasis and attention to privacy and legislation for the use of artificial intelligence in order to be able to achieve the set goals in the best way.

Key words: media rights, virtual space, challenge and legal vacuum